

Megemlékezés Beyer Jánosról.*)

Nevelők kívánunk lenni s vajmi gyakran megfeledekezünk a nevelőről. Hisz annyi a dolgunk, oly különféltre kell figyelniük, hogy erre tulajdonképen rá sem érünk. Új épültre van szükségünk! Ennek méreteit, felszerelését rendeletek állapítják meg. E rendeletekhez alkalmazkodunk; az állam segélyével fel is építjük nagy költségekkel a díszes épületet, a berendezés is mintaszerű! Mily imponáló nagy munkát végeztünk! Iskolaépületeink bármely országéival versenyre kelhetnek. Mennyire előrehaladott hazai tanügyünk!

De magában a középiskolában is mily sürgős, mily mozgás, mily pezsgő élet! Az évfolyamok osztályokban, néha párhuzamos osztályokban is elkülönülten nem közönséges, a theologusokból lett tanárok részéről nyernek immár oktatást. Minden egyes tanár diplomás szakember, felkiséri osztályát a középiskola utolsó osztályáig; tanít különböző osztályokban 2—4, ha sok, 6 órát is; heti óra száma 16—22; ha feles órát ad: különfizetésben részesül. Nem nagy az óraszám: de azért mégis nehezen szolgálja meg a tanár évi fizetését! Nem kedve, nem saját esze szerint végzi teendőjét; kénytelen szem előtt tartani a nagyhangzú tanczellt; kénytelen igazodni a nap minden tanórájára kiterjeszkedő tantervhez; tanácsos, hogy az ehhez irt utasításokat is kövesse; kénytelen résztvenni a tanterv és tanczél helyes érvényesítése érdekében a módszeres értekezletekben, és azok bölcsességét a büszkén felmutatható jegyzőkönyvekbe foglalni; kénytelen beszélni, tanácskozni az oktatás koncentrációjáról, holott csakis szaktárgyával foglalkozott; kénytelen minden órájára methodikusan is jól elkészülni, anyagát a formális fokozatok szerint feldolgozni; a fundamentomot az analysis utján biztosítani, a synthesisben kimért adagokban nyújtani az ujat; „a rendszer“-be elhelyezni a befogadottat, és a „módszer“-ben feldolgozni, alkalmazni az egészet. *Itt*, az iskolai órákban kénytelen elvégezni lehetőleg mindent; mert az otthon másra való, a fiuk túl vannak terhelve, otthoni munkával a heti 26—28 óra számot nem szabad

*) Született Kőszegen 1819-ben. Meghalt ugyanott 1905. márcz. 2-án 1876-ig a kőszegi evang. algymnasiumnak, azután az intézet megszűntével az ottani állami polgári iskolának volt tanára.

fokozni. — A tanár azonban otthon is dolgozik, majd naponta néhány órára eltemetkezik az írásbeli dolgozatok rakásai mögé: van eset, hogy havonta 400, sőt ennél még több dolgozatot is javít. Pontosán ráírja minden kijavított dolgozatra a classificációt, összeveti azt a minden egyes felelet után beírt calculussal; beszámol minderről az osztályzó conferentián, mely végre is megállapítja az egyes fiuk osztályzatait s a bizonyítványok kiosztásával végre elvégezte terhes munkáját.

Csuda-e, hogy az ily kényszerű és háladatlan munkában kifárad a tanár, szórakozást és elismerést keres a társadalom örömeiben, valamint izgalmas, de kedveszerinti munkájában; vezető emberré válik a közügyekben, a politika terén s nehezen várja, hogy az a 30 év leteljen s visszavonulhasson teljes fizetéssel a rég megérdemelt nyugalomba.

Nem *ily* modern tanár volt a mi Beyerünk! Igazgató volta daczára sem törődhetett az iskola épületével, mert csak egy tanterme volt. A fiuknak osztályokba, esetleg párhuzamos osztályokba való elhelyezésének gondja sem bántotta: a 4 latin osztályukat, — az egész algymnasiumot egy tanteremben ő maga tanítá. Tanári diplomája nem volt, nem volt szakember, de eltekintve az énektől, a szépirástól és a természetrajztól — tanítá az összes tantárgyakat. Heti tanóráinak számát semmiféle hatóság sem állapította meg: de mi tudtuk azt, hogy reggeli 7—11 és délután 1—5 rendszeren tanított az iskolában — élénken foglalkozva felváltva az egyes osztályokkal. A tanczéllal nem igen törődött; egyik évben többre ment, másik évben kevesebbet végzett tanítványaival azok képessége szerint. Tantervet, órarendet utasításokat nem csinált néki senkisé. Ki is vállalkozhatna 4 latin osztálynak egyszerre, egy tanteremben való tanítása számára órarendutasítás készítésére? s még is volt rend, mégis tanultunk; tanultunk annyit, hogy Sopronba jutva Beyer bizonyítványait minden felvételi vizsgálat nélkül honorálta a lyceum, s hogy én is mint V. osztályos nem egyszer készítettem VIII. osztályosok számára latin dolgozatokat, még érettségi német- és latin dolgozatokat is. — Nem tartott módszeres értekezleteket: hisz magában állott, csak maga tanított; a jegyzőkönyvek gyötrelmeit nem ismerte: hisz azok nélkül is tudta az iskola állapotát; főigazgató nem látogatta meg s akkor is, midőn az ötvenes években eljött az absolutismus képviselője a községi iskola látogatására: atyám, mint felügyelő 11 óra után, akkor a midőn üres volt az iskola, vezette el oda a bizalmi embert, hangsúlyozva azt, hogy a rendeletnek eleget tett: — bevezette őt az iskolába. Nem beszélt, nem tanácskozott sohasem

a koncentráció elvéről: hisz réges-régen tisztában volt azzal; mi az embernek, a nevelésnek centruma. A formális fokozatokkal nem törődött: de reggelenként elhozta tizenhatod rétfű, legapróbb írásu czédulákon a vallási, a történeti, a természettani óráknak általa mindig újra meg újra megirt anyagát. A leczkét kihallgatva megtudta azt, hogy mehet-e magyarázatában tovább s mi a pótlandó, akár az iskolában, akár otthon. A legtöbb tantárgy anyagát leirtuk; készítetünk otthon, de az iskolában is dolgozatokat: átnézte azokat — bár nem nagy számuak voltak — Beyerünk, néha egyet-egy fel is olvastatt. Nem classificált sohasem: hisz mindegyik fiut ismerte s tudta, hogy kit illet a dicséret és dicsőség!

S e nagy munkában, a melyben két nap alatt is annyi órát tartott, mint a modern tanár egy hét alatt — bámulatos! ő az oly gyöngye szervezetű, sovány, bizonytalan lépésű, rövidlátó alak nem fáradt ki. Néha még reggeli 7 óra előtt is, a midőn mi görögösök (a III. gymn. osztályban kezdtük meg a görögöt) beléptünk szobájába, egy-egy buzgó zsidó jött ki onnan, a kit Beyerünk a héber nyelv tudományos ismeretébe reggeli 6—7 bevezetett. 11 óra után sem pihent: különösen a francia és angol nyelvből adott órákat a város előkelőbb családjaiban. Naponta felkereste szüleit míg éltek, hetenként legalább egyszer sógorát; este egy-egy órát tanítótársai — (Gebhardt, később Vidt lelkész tanító) családjában töltött s akkor, még csak akkor következett a tanulmányozás. A kulturnemzetek irodalmával, de nevezetesen a német irodalommal behatóan, igaz szeretettel foglalkozott. Vilmár és Barthels voltak kedvencz irodalomtörténészei. Nagy és folyton gyarapított könyvtárát nagyon is ismerték Kőszeg művelt családjai is. De nem csak az irodalom mint a nemzetek élő szellemének közvetlen kifejezője, hanem e nemzeti szellem megjegezesedett alakja, a *nyelv* is érdekelte őt. A német és magyar nyelven kívül nevezetesen a latin, görög és héber nyelvekkel, de ugyancsak így a francziával és angollal is behatóan foglalkozott; a sanscrit is még hallei idejében az összehasonlító nyelvészeti studium szempontjából érdekelte s betekintett a studiumnak szánt éjjeli órákban a sárkányország nyelvébe, tyukvakarós betűibe. Mindenre ráért. A tanítás czéljából meghozatta a legujabb physical tankönyveket is: ezek hatása alatt irta évről évre szállongó levelekre az általunk leírt tankönyvét. De újra meg újra visszatért a természet studiumából az embernek studiumára. Levésében kívánta azt megismerni, a mint tényleg minden dolgot csakis levésében ismerhetünk meg igazán. A történethez fordult mindég újra megújuló örömmel; de a történethez

nem mint adattárhoz, nem is, mint az emberi elme evolúciójához. Magasabb szempont alá helyezte a történetet. Lessing „Erziehung des Menschengeschlechts“-ének szellemében de egészen pozitív szellemben, az ember történetében Isten nevelő, kijelentő működését látta. Dittmár Henrik volt kedvencz történetésze. Valóban isteni — theologiai szempont alá helyezte a történetet. Nem csuda ezért is, hogy lelke, szíve folytonosan vonzotta a theologiai studium mélységébe. A theologiai studium minden irányát érdeklődéssel követte ugyan: de rokonszenve Tholuck és Tholuckból kiinduló és Leipzig (Luthardt, Kahnis) és Erlangen (Hofman, Zetzschwitz Frank) felé irányuló theológiát követte.

Bámulatos egy ember! Heti 50 órai tanítás mellett óriásit tanulmányoz s évi 600 forintnyi tanári fizetés mellett évről évre növekedő könyvtárral gazdagodik!! Ráér mindenre. Privát órákat ad, lelkiismeretesen neveli gyámfiát (Binder Jánost); törődik tanítványai családi viszonyaival, nem egy fiun segít, lehetővé teszi tanulását; mindegyikkel — hozzá alkalmazkodva bánik; a városnak ügyeivel, nevezetesen szegényügyével, bajaival foglalkozik. Mindenre ráér!

Honnan ez erő e gyöngé testben?! honnan e bámulatos munkabírás ily erőfogyasztás mellett.

Éreztük már akkor is, ma pedig tudjuk, hogy ez erő forrása vallásában volt, Istenben gyökerezett; a minden gyöngeség, gyarlóság és bűn fölött Jézus Krisztusban győzedelmeskedő isteni kegyelemnek erő forrásából táplálkozott.

A kegyelemnek, a szeretetnek vallása volt, a melynek emlőin táplálkozott. Édes atyja Bajorországból szakadt Kőszegre; szerény kis házikóban gyakorolta a posztós mesterséget, mely mindinkább elveszté termő talaját. E szegény, — hogy ne mondjam szegényes házikóban élő szerény lelkében nagy gazdagság honolt. Ott őrizték Arndt Schatzkaestleinjét, Paradiesgaertleinjét, Heinr. Müller: Erquickstundenjait és Scriveriusnak épületes iratait; és ott volt mindenek fölött a biblia, melynek életvizével oly bőségesen táplálkozott e békés, boldog család. Sopronban végezte a gymnasium felső osztályait és a theológiát is, melynek tanárai közül nevezetesen a herderi szellemű Petz Leopold, a mezőberényi Petz Gyulának — és az oly korán elhunyt harkai lelkész Petz Ernőnek édes atyja, a mi jeles Petz Gedeonunknak öreg atyja volt nagy hatással reá. Petz Gyulával, édes atyámmal, a nagy hírű szarvasi örökös igazgatóval Tatay Istvánnal szoros baráti körben rajongva vették körül nagy mesterüket, ki őket nem csak a szent írásba, annak szellemébe (csak Herderre gondoljunk), hanem

a nemzetek irodalmába, nevezetesen az angolba is*) (Petz volt Shakespearenak egyik kiváló és nagyon is ismert német fordítója) s a természet végetlen, imponáló titkaiba is bevezette. Nem egyszer a késő esti órákban kirándultak mesterükkal a bécsi hegyre, hogy onnan nézzék, bámulják a csillagos eget s ismerkedjenek meg a csillagok seregeinek egyes képeivel, alakjaival. — S ott volt a Kis János által életbe léptetett magyar társaság mellett a német társaság is. Ennek volt Beyer különösen buzgó lelkes tagja. Buzgóságát, tehetségét nem egy schilleri irányban írt költeménye dicséri a díszkönyvben. Órák adásával tartotta fenn magát. Éveken át nagyatyám házában nevelősködött. A tanítványi hála, tisztelet és szeretet kísérte őt; s hogy ő viszont már akkor, mint theologus mily szellemben fogta fel hivatását, erről tanuskodnak ama sorok, a melyeket ő boldogult anyósomnak, nemes lelkű tanítványának emlékkönyvébe írt: — „So oft du an dieses Blatt kommst, denke: es hat dasselbe Lehrers Hand geschrieben, eines Lehrers, der Dich lieb hatte und den Sinn für die Frömmigkeit, alles Gute und Schöne Dir einzupflanzen gewiss redlich und freudig bemüht war. Behalte ein reines, unbeflecktes Herz, einen treuen redlichen Sinn, ein wohlwollendes, liebevolles Wesen; vergiss nie auf Gott und thue nie, was Du vor Gott nicht bringen dürftest; habe lieb Deinen Erlöser und sei gern in der Gemeinschaft derer, die mit Liebe und Demuth an ihm hangen; Deine Seele sei der Sitz der Bescheidenheit und Einfalt und entschlage sich alles eiteln und nichtigen Tandes, jeden Gedanken daran ersticke das Bewusstsein Deiner höhern Würde und jede schlechte Regung unterdrücke der Durst nach der Liebe Gottes und nach der Liebe guter und frommer Menschen: nimm zu sowie an Alter, so an Weisheit und Gnade bei Gott und den Menschen! Zur Erinnerung Oedenburg den 27. Mai 1845. Johann Beyer. A tulsó lapon pedig e szavak:

Blühe, blühe im Heiligthume,
Blühe zu Gottes Ruhme,
Blühe ein herrlicher Baum,
Auf in des Himmelsraum.

Oedenburg den 27. Mai 1845.

E szelleme igazi otthont talált Halleba érkeze Tholucknál. Tholuckot akkoriban nevezte ki a porosz király a facultás akarata ellenére a hallei egyetem theol. tanárává. A vulgáris rationalismusnak wegscheideri szelleme uralkodott tudo-

*) Az angol nyelvet Ulrichtól, a későbbi bazini tanítótól tanulták.

mányosabb alakban még Geseniusnál is s a philosophiai facultáson a hegeli philosophia triumphálódott Erdmann ékes előadásában. Tholuckot, a mystikust, a pietistát kerültek. Édes atyám — a Wimmertől kapott ajánló levelet — részben nagyatyám, e világos fejű és a kategorikus imperatívus hatalma alatt álló kiváló paedagogus papnak szellemében át sem adta Tholucknak. Beyer lelke egész odaadásával Tholucknak hatása alá állott. Ekkoriban jelent meg Tholucknak leginkább elterjedt: „Die Lehre von der Sünde und dem Versöhner“ kis műve, mely elragadó közvetlenséggel és átható erővel vezeti az olvasót a bűn sötét mélységébe, hogy felemelje őt az isteni kegyelem boldogító napsugaras magaslataira. Beyer alaphangulatával e mű egyezett; ez képezte egész életének alaphangulatát: személyiségének központi tényét; munkásságának kiapadhatlan forrását; gyöngeségében erejét; élete válságos viszonyai közt bizalmának, belső békéjének alapját.

Hányszor éreztem személyiségéből kiinduló ezen magasabb békének erejét.

Beyer külföldről visszajöve egy ideig nevelősködött Lugosan (ha jól emlékszem Borngesser családjában). A malária gyötörte; kénytelen volt állását ott hagyni s így megvonult a szűk családi lakban Kőszegen. Órák adásából, mint igazi priváttudós élt. Benn volt ő is abban az olvasókörben, a mely nevezetesen egyházi lapok járatása céljából sopronmegyei és vas megyei papokból alakult. Nem egyszer vittem el a „Sziget“-be (akkoriban majd kizárólag posztósok által lakott utca) s hoztam el onnan e lapok számát.

Igy élt Beyer évekig míg volt tanára: Turcsányi Lajos, ki magyar grammatikával, olvasókönyvvel is gazdagítá irodalmunkat Kőszegen meghalt. A gyászünnepélyen az olykorán elhalt Torkos Sándoron kívül Beyer is mondott beszédet, az egyetlent, a melyre még homályosan emlékszem. A kőszegi gyülekezet megválasztá Turcsányi utódául és ezzel megnyílt előtte áldásos működésének tere. Az ima szelleme kísérte naponta az iskolába. A legpajzánabb alak is elkomolyodott, midőn ő belépett. Nem magától jött; éreztük, hogy hivatását isteni missiónak tudja, a melyet szent buzgalommal feltétlen engedelmisséggel, önmaga iránti kiméletnek teljes kizárásával kell teljesítenie. Játszani, megalkudni ily missióval nem lehet. A ki ez ellen merészkedik fellázadni, a ki kötelességét komolyan nem fogja fel: arra kérlelhetetlenül lecsapott a suhintó pálcza. „Auf einen groben Klotz gehört ein grober Keil“! Az igazságosság szolgálatában tudta magát a tanár s mi is tudtuk, hogy az igazságosság érvényesülésével ismét kisütött a kegyelemnek napja. A büntetéssel a

bűn meg volt szüntetve s a kis bűnhődött bűnössel szemben soha nem érezte Beyer az elkövetett vétséget. Fájt néki a bűn, de nem azért, mivel ellene, hanem mivel Isten ellen követte el a bűnös. Ezért nem volt sohasem haragot tartó! Velünk együtt szenvedett, midőn minket büntetett: ezt éreztük mindannyian: ezért is tisztító, nemesítő, emelő hatása volt a büntetésnek is. Oly sok négy osztályba járó, 60-nál több gyermek közt, kik naponta 8 órát ültek az iskolában bíz gyakoriak is voltak az ily büntetések!

Ha azonban mesterünk elkezdett magyarázni, nevezetesen, ha a történetet és különösen a vallást magyarázta egyszerre elnémult a nyugtalan sereg. Ámulva, áthasonulva hallgattuk őt. Nem szavak, melyeket ajkával ejtett ki, hanem igék voltak azok, a melyek lelke mélyéből, vérével éltetve szálltak fölfelé s hatottak át bennünket, szálltak le szivünkbe. Nem gondolt tanárunk arra, hogy miképen appercipiáljuk a hallottakat; tudta azt, hogy mindenki másképen appercipiál s tudta azt is, hogy emberé a mag vetése, de Istené az áldás. Isten áldásába helyezett bizalommal hintette ő a személyiségén átrostált magot a mi sziveinkbe; Isten kegyelméből ő a magvető; nem maga számára kíván gyümölcsöt, érlelődjék az a gyermek szivében Isten dicsőségére. Istentől vette ő a magvetés erejét, Isten majd megáldja hive munkáját. Azért azonban még a leghivebb ember sem teljesítheti igazán kötelességét. Elmaradunk mindig célunktól s ha mindent megtettünk, még akkor is Istennek gyarló szolgálí maradunk.

Ennek tudata volt alapja azon szerénység és alázatosság szellemének, a mely mesterünk lényét jellemezte. Lelki szükségérzete vezette őt a templomba, hogy egész lényével ezen alázatosság szelleméről tanúságot tegyen. Minden vasárnap délelőtt és délután is elvitt minket — az egész iskolát — télen nyáron bár mily időben az Istentiszteletre. A kis és szűk padokban köztünk ült. Ő énekelt legbuzgóbban; ő követte legnagyobb figyelemmel és áhitattal a szent beszédet és az imát; néha néha csóválva fejét, ha az impulzív beszéd a lelkes szónokot tán némileg elvezette témájától vagy irányától. Az áhitat borzalma futott végig rajtunk, midőn egyszer a nagypénteki délutáni beszéd alkalmával rettenetes égháboru közben mesterünk szava tompa hangon szólt felénk „Most halt meg Jézus“. Az Úr vacsorára senki sem készült komolyabban, mint ő. Az Úrvacsorát megelőző héten naponta 7 óraker a görög óra helyett a reggeli könnyűsére a templomba mentünk. E hét különösen az áhitat hangulatának hete volt; s ezt követte a bűnbocsánat kölcsönös kérése s adása és végre Istentől való esdésének, az Úrvacsora vételének mystikus ünnepe. Mily közel éreztük magunkat

Istenhez, mily szent fogadalmak töltötték el sziveinket. Láttuk azt, hogy mind ez nem forma! Mind ezt átélte a legmélyebben a mi félve szeretett tanárunk (Ehrfurcht). Csak az átélit kelthet ismét életet! Hányan nyertünk így életet az ő élete utján!

Mi ezt éreztük! Ő azonban csak Istenről kívánt tudni; önmagáról pedig semmit.

Ezzel függött össze az a szerénység, mely majd a félénkségig fokozva visszatartá őt a nyilvánosság előtti szereplésében. Pap volt ő minden ízében. Soha másképen, mint borotváltan és fekete öltözetben, császárkabátban, többszörösen nyaka köré csavart fekete nyakkendővel nem láttam. Papja volt az iskolának. Isteni küldetést végzett itt. S mindennek daczára vagy talán épen azért nem lépett fel emlékezetem szerint mint tanár egyetlen egyszer sem a gyülekezet előtt: de igenis jól emlékszem arra, hogy édes atyám őt egyszer, midőn igen heves és hosszas fogfájásban szenvedett, felkérte, hogy prédikáljon helyette. Jó szive, részvéte nem engedte meg, hogy nemet mondjon. El is készítette prédikációját, de vasárnap kora reggel feljött atyámhoz: „kedves Vilmosom, nem prédikálhatok“ s nem is prédikált. Mily nehéz lelki küzdelmeibe kerülhetett e döntése. Ezért azonban nem vonult vissza a közélet és különösen a tanügy iránt érdeklődők köréből. A kerületi iskolai bizottságnak is tagja volt, de különösen buzgó tagja a vasi felső egyházmegye tanító együletének. Nem a gyűlések tárgyalásában való részvétel volt az ő működésének ereje, hanem az ügynek egyesekkel való megbeszélése. Személyiséget keresett mindenütt, személyi hatást kívánt gyakorolni. Nem a viták hevében, nem a bizonykodásban és nem a vitatkozási makacsságban születik meg az igazság, hanem a lélek nyugott feszültségében termékenyül az igazság szellemének termékenyítő lehellete által az emberben az igazság. Csak Tholuckkal hasonlíthatom össze Beyert. Akárhányszor ültem vagy jártam némán e mestereim oldala mellett s éreztem, hogy lelkeink érintkeznek, s hogy a kiejtett szó más, mint épen ez nem is lehetett. Hallunk ékes neveket, a suggeráló lelkes beszéd elragad minket is; az entusiasmus kiemel önmagunkból, nemes, hősiesség, rendkívüli lényekké válunk! Soha ily beszédet e mestereimtől nem hallottam. Soha sem akarták ők tanítványaikat önmagukból kiragadni. Mind a kettő oda helyezte őket a gyarlóság, a bűnösségnek kemény, fájós, megszégyenítő talajára, hogy ott annál készségesebben fogadják be a mindeneket átható és ez alapon áthasonító, kiengesztelő és felemelő isteni kegyelemnek erejét és dicsőségét. Nem az entusiasmus, hanem a teljes bizalom; nem a quietismus, hanem az egész

lényünkre, minden munkásságunkra előradó békének a szelleme volt beszélgetéseink követője. Nem életünk ünneplő, szünetelő, rendkívüli órái, hanem az élet küzdelmeire felavató, a küzdelemben is békét fellelő órái voltak ama mestereinkkel töltött óráink. Nem multak el ezek, mert nem a végeesség, hanem az örökkévalóság jelében állottak.

A szerénységnek, a békének, az igaz kegyességnek ez a szelleme óvta meg Tholuckot ép úgy mint hű tanítványát, Beyerünket a türelmetlenség szellemétől, mely a bűn és kegyelem tanának oly sok hirdetőjét oly megszügyenítő módon jellemzi. A türelmetlen, a keményen ítélő nincs igazán áthatva sem az emberi bűnösségnek, sem az isteni kegyelemnek tudatától. A ki ezt szíve szerint vallja az valóban tapasztalta az emberi gyarlóságot saját gyarlóságában, de azt is, hogy azt az isteni kegyelmet semmiféle emberi elme fel nem éri s így maga számára le nem foglalhatja. Ha bűnös, gyarló lény vagy: miképen foglalhatod le Te tisztátalan magát a szentet, Te gyarló lény magát a tökélyt; miképen tolhatod fel magad Isten titkai sáfárjának, az Ő bölcsessége letéteményesének? A kegyelem napjának csakis egy-egy sugara vagy és annak az egy sugárnak fénye mellett látod korlátolt világot; de nem látod a napnak végtelen számu sugarait, a melyek mindenütt mindenképen egészen sajátos életet keltenek s melynek végtelen sajátosságában nyilatkozik meg az isteni kegyelemnek végtelen gazdagsága és tökéletes, általunk alig sejtethető symphoniája!

A bűn és a kegyelemtannak nem ezen korlátolt eszű, de még inkább korlátolt lelkű, kemény szívű és kemény szavú hívei közé tartozott Beyerünk. A gyarlóságnak, a bűnnek tudata őt valóban szerénynyé tette s a szívébe fogadott isteni kegyelem megnyitotta szívében a végtelen szeretetnek forrását, mely mindenütt és mindenben keresi és azért meg is találja az isteni kegyelemnek egy-egy megnyilatkozását. Ezért is mindenkiben egy vele született értéket látott, amelyet meg kell keresni, a melyet aztán ápolni, fejleszteni kell. — „Anima naturaliter christiana est“ . . . „Mindnyájan Istennek gyermekei vagyunk“ ezért minden emberi lélek előtt tisztelettel kell megállni s keresni s ápolni azt a cél gondolatot, a melyért azt a szeretetnek Istene teremtette. Ily magaslatról nézte Beyerünk a világot s azért volt képes ő minden egyeshez leszállni, hogy azt Istenhez felemelje. Ebben rejtett annak a ténynek a magyarázata, hogy őt is viszont oly sokan keresték fel, bizalmukkal megajándékozták, s hogy tőle vigasztaltan, Istenben megerősödve távoztak. Született gyontató atya volt; Isten kegyelméből igazi pap.

S ezzel járt társalgásában az a sajátságos viselkedés,

a melyet Locke a *szív* udvariasságának oly találóan nevezett el. A világi udvariasságból, abból a leereszkedő, önző czélú, mást eszközként felhasználó sima udvariasságból, a melylyel maga az udvarias kíván emelkedni, mások fölött uralkodni, ő benne nem volt egyetlenegy vonás sem. Ily értelemben nem volt ő udvarias; de ha arra nézünk, hogy törődik-e valaki felebarátjának lelkével, tiszteli-e, szereti-e azt bármely alakban, bármely állásban, bármely korban jelenjék meg az; — ha arra nézünk, hogy szívesen meghallgatja-e felebarátjának nehézkes és körülményes beszédét, csak hogy könnyítsen, segítsen rajta; ha arra nézünk, hogy megfigyeli-e az illető felebarátját, vele érez-e, s kiérzi-e azt, hogy mi je fáj és mi esne jól neki, mi szerezne neki igaz örömet: úgy Beyer egyike volt azoknak, kik a legudvariasabbak voltak, a kikben meg volt igazán a *szívnek* udvariassága.

Most is még meghatottsággal emlékszem vissza az 1866. évi karácsonyunkra. Ha nem is szűkös, de mégis szerény, kevés igényű viszonyok közt folyt le szüleim házában életünk. Anyám, ki gazdag családból származott, teljesen bele találta magát a nagyon is szerény jövedelmű, sok gyermekkel megáldott kőszegi parochia egyszerű életébe; de karácsonykor, a midőn nem a szülők, hanem a Jézuska terítette az asztalt, gazdagság és fényugár fogadta a meglepett, örvendve ujongó gyermekereget. A karácsonyi dalok eléneklése után csengetyű szóra végre megnyílt magától az ajtó. Kivilágított, szép butoros emeletes háznak szökőkútás kertí udvaráról emelkedett fel a hatalmas karácsonyfa édességeivel káprázató fényben s világítá meg a ház oldalán azt a sziklába vésett istállót, a melyben meghatottan fedeztük fel a szent családot, a nekünk is született Jézuskával. Az asztalokat, a zongorát pedig elfődték a jó Jézusnak természetesen rendkívül szép és gazdag ajándékai. Így vált nekünk is az évnek legszebb, legboldogabb várva várt estéje a karácsony estéje. 1866-ben halt meg édes anyánk. Pozsonyba ment, hogy veszélyesen megbetegedett fiát ápolja. — Az uton meghűlt s pár nap mulva ő halt meg, árván hagyva a felgyógyult fián kívül még hat gyermekét. Én voltam ezek közt a legidősb már a soproni lyceum VII. osztályában, míg a legkisebbet anyja még karján hordozta volt, még beszélni sem tudott. Sopronba hozták át boldogult anyámat, hogy itt a családi sirboltban nyerje nyugvó helyét. A 40 kilométernyire fekvő Kőszegről kocsin, de gyalog is számosan zarándokolva jöttek el, hogy az áldott lelkű nőt szeretettel kíséressék utolsó útjára. Életem első, egész valómat meghasító fájdalma hatotta át szívemet, de ugyancsak e fájdalomban megszületett édes anyám megdicsőült alakja, mely nemtőként, erőként

kísért az élet kísértéses utjain. Alig két hónapra rá közeledett karácsony ünnepe. Siettem ilyenkor a soproni kedves rokon körből haza, hogy a szülői házban testvéreimmel együtt örvendezve ülhessem meg a szép karácsonyi estét. Nehéz szívvel jöttem le most, hisz nem fogadott a lépcsőre elejbéim sietve édes anyám, a családnak lelke. A fadiszítés, a karácsonyi előkészítés munkája most még inkább reám várt. Sopronból, a jó rokonok, a nagyszülők részéről én hoztam le testvereim számára a gazdag ajándéktárgyakat. Ne érezzék a gyermekek az este, hogy az ő jó nemtőjükkel, édes anyjukkal a Jézuska is elhagyta őket. Szokott módon ültük az estét. Jó Beyerünk, ugy mint minden évben most is — benső meghatottságát nehezen leküzdve — velünk ünnepelt. Most is ott állott a fénytől sugárzó karácsonyfa, most is mintegy magától megnyilott a salonajtó. A szokott ámulat, az ujongva kitörő öröm hangja helyett legkisebb testvérem — atyja karján — felfelé mutat, s kis szívének érzelmeit az az egy, a legdrágább szó, a melyet kiejteni tudott a „mama“ szava fejezi ki. Sirtunk a karácsonyfa fénye alatt. De gyorsan vigasztalódik a gyermeki szív. Mindenki számára terítve volt az asztal, csak az enyém maradt Sopronban. Beyer bácsink eltűnt s egyszerre csak ott volt az én szokott helyemen egy szép kis könyvecske, Beyer kedvencz könyve: Tholuck „Die Lehre von der Sünde und vom Versöhner oder Die wahre Weihe des Zweiflers“. Benne a könyv első lapján ott volt a dedicatio: Zum Christfest 1866 von Johann Beyer s a melléklapon jeligékként I. Kor. 2, 11.: *Τίς οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ.* és a biblia mellett Augusztinus e szava: Si sapientia et veritas non totis animi viribus concupiscatur, inveniri nullo pacto potest. At si ita quaeratur, ꞗt dignum est, subtrahere sese atque abscondere a suis dilectoribus non potest.“

A szívnek az udvariassága ily gyöngéddé, mások titkos érzelmeinek ily finom megértőjévé tette jó Beyerünket. Nem szükség kiemelni, hogy e könyv még ma is legkedvesebb könyveim közé tartozik; s íme most, midőn mesteremnek idézett jeligéit újra meg újra olvasom mindinkább látom, hogy ugyancsak e jeligék váltak életemnek s gondolkozásomnak is jeligéivé. Csak az isteni ismeri fel az Istent; csak is e sajátos isteni célgondolatunk által válunk mi is feltétlen értékűekké. S továbbá csak akkor nem üres szó az isteni célgondolat, ha az *személyiségünknek* isteni alapja; ha lelünk összes erőit áthatja, mozgatja s Istenben alapulva a szeretet elválhatlan, örök közösségének elveként tevékeny.

A személyiség paedagogikáját hirdetem immár majdnem 30 éve. S hogy azt teszem: mily természetes! Hisz tapasztaltam, hogy nem az a mások után igazodó és magában számítható, képzeteket rakosgató, képzetköröket gyártó oktató, hanem egyesegyedül egy szent hivatás tudatában egész személyiségével tanulmányait és tanítványait szeretettel átölelő, felemelő mester az, ki az ő benne ténykedő isteni kegyelem erejében életet ad, életet kelt, oly életet, mely mivel forrása isteni, a folytonos haladásban, a folytonos fejlődésben maga is végtelen.

Nem csak véletlenség, hogy a gyászjelentés Beyer éveit meg sem említi. Beyerünk élete nincsen évekhez kötve! Bár adna a kegyelem Istene szegény egyházunknak, drága hazánk-nak több ily igaz tanári személyiséget, ily életet keltő igaz mestert!

Dr. Schneller István.